

Жадейко Олексій,
аспірант НАКККіМ, Голова правління АМЕОР

ЛЕГАЛЬНИЙ ПРОВЕНАНС ЯК ЗАСАДНИЧИЙ ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ВАРТОСТІ РОБІТ ВАЛЕРІЯ ГЕГАМЯНА

Сучасний художній простір України формувався складним нашаруванням мистецьких пошуків майстрів, котрі не лише відштовхувалися від рефлексій на соціальну тематику, але й наповнювали вітчизняне художнє поле іншими ментальними метафорами. Таким чином, одеське мистецьке середовище у другій половині ХХ ст. збагатилося яскравими, експресивними образами вірменина Валерія Гегамяна. Як свідчать картини майстра, спогади друзів та учнів, у ньому не було метань, терзань, амбівалентності, притаманних художньому середовищу. Натхненний горами Вірменії, він проносить цю монолітність крізь свою творчість, що надає їй присмаку скульптурності, статики у живописі та, особливо, графіці.

У творчому шляху художника простежується п'ять періодів – вірменський, московський, біробіджанський, дагестанський, одеський. Однак лише два з них, вірменський та одеський, фланкуючи його творчий шлях, стали ключовими в силу своєї тривалості та значущості для реалізації світогляду та індивідуальної манери майстра. Керуючись різними життєвими обставинами, В. Гегамян змінив не одне місто, але вже з початку 60-х років ХХ ст. живе і працює в Одесі. Кохання, народження сина, пережиті сімейні драми спонукають художника до глибинних рефлексій, водночас, остаточно витворюють особливу манеру майстра. В Одесі Валерій Гегамян розпочинає свої живописні роздуми, котрі вирізняються своєрідністю композиційних рішень. Художник створює власну графічно-живописну систему зображення, для якої властиве поєднання конструктивного і живописного, аналітичного і синтетичного підходів.

Перші виставка та створення каталогу знакових робіт В. Гегамяна припадають на початок 2000-их. Саме з цього моменту розпочинається інтерес до робіт майстра. Сучасних дослідників цікавить графічна манера, колористика, символіка, які використовує художник, адже саме через них автор осмислює життя. Поціновувачів його мистецтва приваблює глибока філософія автора, якою він ділився не лише у картинах, а й у своїх рукописах. Закономірно, що вартість

робіт такого майстра з кожним роком зростає. Його ім'я стає відомим не тільки у середовищі вітчизняних колекціонерів, але й серед зарубіжних поціновувачів.

На сьогодні спадщина Валерія Гегамяна складається з сімейного зібрання (найбільша кількість картин), а також з творів, які знаходяться в музеях та приватних колекціях.

Картини В. Гегамяна в наш час стають високовартісними лотами вітчизняних аукціонних домів – «Корнерс», «Золотий перетин» та ін. Так, «Lv.ua» повідомляло у 2011, що картина Валерія Гегамяна «Африканка» була продана за 240 тис. грн. На той час це була рекордна сума для торгів «Української альтернативи ХХ». Такий успіх продажу в аукціонному домі «Дукат» пояснили високою якістю полотна – це сучасне, але перевірене часом мистецтво. На думку аналітиків арт-ринку, таке капіталовкладення свідчить про стабільне зростання попиту на післявоєнне і сучасне мистецтво. Цікаво, що роботи вказаних періодів пов'язані з успішними торгами на провідних світових аукціонах Sotheby`s та Christie`s [5].

З 2015 року почався новий етап вивчення творчої спадщини Валерія Гегамяна. «Масштаб особистості, обсяг створеного ним культурного пласта, якість творів вимагали комплексного підходу» [3]. Онук художника – Максиміліан Гегамян – ініціював створення Фонду ім. Валерія Гегамяна, громадської організації, яка займалася б абсолютно всіма питаннями, пов'язаними з художньою та педагогічною діяльністю його великого діда.

Детальне дослідження спадщини художника та облік створених ним робіт є гарантом провенансу (підтвердження справжності предмету), котрий значно підвищує ціну художнього твору чи предмету антикваріату. Зазвичай, провенанс приводиться і в аукціонних каталогах, а, також, є одним із базисних понять арт-банкінгу (фінансово-консультаційне супроводження інвестицій в мистецтво). Походження творів образотворчого мистецтва має особливо велике значення для їх власників. «Хороше походження збільшує цінність картини, і встановлення походження може допомогти підтвердити дату, художника, – особливо портрет, предмет картини» [6].

В зв'язку з активно зростаючим інтересом ринку до спадщини Валерія Гегамяна, існуючі в обігу твори не з сімейного зібрання та які не мають документально підтвердженого провенансу, вимагають професійного багаторівневого дослідження та порівняння з еталонною базою робіт художника. Для захисту автентичних картин (які відповідають еталонам авторських

матеріалів та художньо-стилістичних рішень, а також які мають легальний задокументований провенанс) Валерія Гегамяна була розроблена та впроваджена спеціальна система ідентифікації. Таким чином, у ході детального вивчення художнього та писемного доробку майстра виділені характерні риси творчості, котрі допомагають проводити атрибуцію та експертизу його робіт. Адже про особливу манеру Гегамяна зазначає його учень, не менш відомий нині художник, Олександр Ройтбурд: «Система Гегамяна – це вища математика пластики, це метрологія колірної плями, це синтаксис анатомії, це передбачення алгоритмів комп'ютерного 3D-моделювання, нарешті, це релігійна доктрина» [4]. За результатами досліджень атрибутовані практично всі роботи з сімейного зібрання. В результаті проведених експертних дій вдалося виробити та випробувати специфічну методологію, яку в подальшому можна успішно використовувати для атрибуції й експертизи творів не з сімейного зібрання.

Послідовний порівняльний аналіз спадщини художника дав можливість, нарешті, вперше систематизувати його роботи жанрово, тематично та технологічно. Первинно виділено було дві групи згідно з технологією виготовлення: графічна та живописна.

Серед художників В. Гегамян особливо шанував М. Врубеля. Зберіглося близько десяти прямих переробок та безліч оригінальних картин, в яких художник використав у тому чи іншому обсязі зображувальні методи Врубеля. Сімейне зібрання містить два чудових рисунка з врубелівського «Пана», один вугіллям, інший – олівцем. Саме олівцевий рисунок Гегамяна надає нового контексту врубелівським мотивам, через математичність та граничну раціональність і стає квінтесенцією «системи Гегамяна». «Порівнюючи оригінали з його переробками, можливо покроково прослідкувати, як Гегамян розкладає класичний об'єм на свої оригінальні площини, як ці площини знову формують об'єм, як взагалі вибудоване його художнє бачення. Мислення Гегамяна того ж порядку, що й аристотелівське, з його прагненням розкласти світ на складові й скрізь побачити чи створити систему» [3].

Окрім того, Валерій Гегамян – від природи надзвичайно сильний колорист, зі школою Сар'яна за плечима. Його картини просто вражають колірними рішеннями. З незвички вони можуть навіть сприйматися колірною какофонією. «Колір не повинен створювати одну лиш легку гармонію» – ненав'язливо нагадує Гегамян зі сторінок щоденника [1, 104]. Сцени балету, індивідуальні жіночі образи, складні сюжетні композиції, пейзажі – все було втілене у фарбах. З цієї точки зору на

особливу увагу заслуговують натюрморти майстра, котрим притаманна так би мовити майстерна штучність. «В сімейному зібранні та, менше, в ринковому обігу є певна кількість першокласних натюрмортів. Їх завжди об'єднують два аспекти: схожий колорит (всі вони виконані в теплій червоно-помаранчевій гаммі) та велика кількість предметів в композиціях. Гегамяну були цілковито не цікаві правильні пропорції, слідування оптичним законам та інші ознаки реалістичного мистецтва» [3].

Майстерна робота з кольором В. Гегамяна відображена також в роботах, присвячених етнічним образам (вірмен, українців, росіян, курдів та ін.). Він передавав національний колорит кольором, ритмікою, формою, постійно вивчаючи вбрання, типові особливості облич, розташовуючи образ у характерному середовищі – чи то архітектурному тлі, чи фрагментах пейзажу.

Винятково скрупульозний і математично вивіреним рисунок був переданий В. Гегамяном учням, що складає найкращу характеристику його педагогічної діяльності. За двадцять років роботи на художньо-графічному факультеті Одеського педінституту майстер виховав багато відомих учнів: серед них В. Захарченко, Є. Рахманін, В. Рябченко, О. Ройтбурд, В. Волков, С. Ликов, О. Недошитко, І. Дімов, Л. Войцехов, В. Оніщенко, О. та А. Фурлет, Ю. Горбачов, В. Покиданець, Г. Султан та багато інших. Цінно, що частина його учнів також займаються педагогічною діяльністю, використовуючи методичні напрацювання свого Вчителя.

Таким чином, можна стверджувати, що детальне дослідження «системи Гегамяна» розкриває перед нами не тільки художньо-образний світ творця, але й забезпечує якісну атрибуцію його робіт, а, отже, провенанс, котрий, в свою чергу, гарантує їх високу вартість на вітчизняних та зарубіжних аукціонах.

Список використаної літератури

1. Гегамян В. А. Дневник: 1944 – ... : пер. с арм. Н. Ю. Арутюнян / сост. А. Н. Жадейко, ред. Е. Г. Кравченко. Киев, 2018. IX, 148, X–XII с.
2. Жадейко О. Особистість Валерія Гегамяна в одеському художньому середовищі. *Сучасне мистецтво*. 2018. Вип. 14. С. 141–149.
3. Жадейко О. М. «Культурний код» мистецького всесвіту Валерія Гегамяна: монографія / Олексій Миколайович Жадейко; Мін. культ. України, НАКККіМ. Київ, 2019. с.
4. Міжнародний культурний проект «Україна – Китай: мистецтво єднає» : вист. творів В. Гегамяна, А. Сороки, В. Козюка, Чен Вана та ін. в галереї «Центр сучасного мистецтва М 17» / Мін. культури України, Торгово-промислова палата

України, Т-во «Шовковий шлях України», Громадська спілка «Товариство укр.-кит. Дружби». Київ, 2017. 18 с.

5. Картину Валерия Гегамяна продали почти за четверть миллиона гривен
URL: <http://odessamedia.net/news/8246/>. (дата звернення: жовтень 2019).

6. URL: <http://iskusstvoed.ru/2017/12/09/%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81/>. (дата звернення: жовтень 2019).